Międzynarodowe studia polityczne i kulturowe wobec wyzwań współczesności

pod redakcją Tomasza Domańskiego

Uniwersytet
ŁÓDZKI

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politologicznych
Uniwersytet Łódzki

15 LAT
2000
2015

prof. dr hab. Magdalena Śniadecka-Kotarska, prof. zw. UŁ

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych

Zakład Studiów Latinoamerykańskich

Etnonacjonalizm regionu andyjskiego w badaniach antropologa polityki (1992–2014) Od deetniczacji do reetniczacji i pojawienia się nowych elit politycznych

Wstęp

Antropologia jako nauka zajmująca się zasadami funkcjonowania człowieka i ludzkich społeczności, procesami identyfikacji i tożsamości, kategoriami podziałów ich członków od najprostszych, opartych na fundamentalnych podziałach na my i oni, na swoich i obcych oraz tworzonymi zasadami relacji między różnymi grupami (mniejszościowymi i większościami, dominującymi i podporządkowanymi), tworzącymi lub niwelującymi poziomy granic kulturowych, społecznych, etnicznych, narodowych — w sposób nieunikniony i naturalny wchodzi w badania polityki.

Dla każdego antropologa, niezależnie od przyjętej metodologii, podstawę dociekań stanowi człowiek i jego działalność analizowana w zróżnicowanych aspektach. Subdyscyplina — antropologia polityki koncentruje się na zgłębianiu problemów i złożoności politycznych na różnych poziomach ich złożoności jako wyniku aktywności człowieka. Najkrócej rzecz ujmując, antropolog polityki zajmuje się badaniami kulturowych wymiarów procesów politycznych. Bada kulturowe determinanty sposobów funkcjonowania instytucji, procedur i zachowań politycznych, metod zdobywania, zachowywania i korzystania z władzy. Pozycje i roli grup, elit w wytwarzaniu form

akceptacji lub sprzeciwu wobec rządzących, zasad uczestnictwa w strukturach terytorialnych i panterytorialnych. Wreszcie praktyk, kodów, mitów i symboliki władzy, a ostatnio także zjawisk demystyfikacji polityki wynikających z udziału różnych nowych aktorów społecznych.

Analizy antropologów dotyczące procesów politycznych oraz instytucji decyzyjnych różnią się od badań przedstawicieli innych dyscyplin, ponieważ opierają się na innych podstawach i źródłach. Dla antropologa punktem wyjścia są konteksty kulturowe, w jakie wpisane są procesy polityczne w skali od mikro do makro. Antropolodzy bazują na badaniach jakościowych, terenowych, empirycznych (nie jako jedyni). Posługując się własną metodologią i narzędziami pozyskują materiały, które po konfrontacji i porównaniach ze źródłami z innych dyscyplin, pozwalają na poznanie mechanizmów funkcjonowania polityki z odmiennych perspektyw. Zapewne dlatego wielu antropologów dostrzegało potrzebę, wagę i konieczność współpracy interdyscyplinarnej, znacznie wcześniej, nim zapanowała moda na tego typu koncepcje. Te potrzeby były zauważalne szczególnie wśród badaczy pracujących na obszarach pozaeuropejskich — postkolonialnych. Dysponując doświadczeniami i materiałami z relacji bezpośrednich, uzyskiwali obrazy nierzadko inne na temat percepcji przeszłości i teraźniejszości politycznej wybranych regionów niż oficjalnie prezentowane przez władze państwowe. Dlatego też spojrzenie antropologów polityki na systemy polityczne (jako jeden z podsystemów społecznych, funkcjonujących w konkretnych kontekstach kulturowych), struktury władzy, odkrywanie mechanizmów oraz niuansów decydujących o sprawowaniu władzy, współpracy, konfliktach i sposobach ich rozwiązywania, są w tym względzie odmiennie pogłębione. Stanowi to zaletę, ale i pewną pułapkę dyscypliny. Dzięki temu otrzymujemy jednak możliwości ukazowania polityki z różnych, krzyżujących się perspektyw zewnętrznych i wewnętrznych, wizerunkach odgórnych i oddolnych, skali mikro i makro, obecnych w określonych zmiennych kontekstach kulturowych.

1. Badania andyjskie autorki

Autorka od ponad dwudziestu dwóch lat realizuje systematyczne, porównawcze badania terenowe wśród społeczności tubylczych regionu andyjskiego: Ekwadoru, Peru, Boliwii. Wpisując się jako jedyna kobieta w kilkusobową grupę specjalistów realizujących tego typu badania w skali świata.

Badania prowadzone były w trzech krajach o wysokiej populacji grup indiańskich (od 40–70%) wysokogórskich, które w przeszłości prekolumbijskiej (od 4 tys. p.n.e) były twórcami kręgu Wielkich Cywilizacji, (składających się z kilkudziesięciu wysoko rozwiniętych kultur). Podlegały one

dwukrotnie długotrwałym procesom synkretyzacji i unifikacji społeczno-kulturowo-politycznym, co ma zauważalne do dziś głębokie konsekwencje. Między X a XV wiekiem były to procesy wynikające z przynależności do państwa inkaskiego. Natomiast między XVI a XIX wiekiem kolonizacji iberyjskiej. Tamtejsze grupy tubylcze Aymara i Keczua, to potomkowie cywilizacji Tiahuanaco oraz Imperium Inkaskiego. Zamieszkują oni tereny na północ od dzisiejszej granicy Ekwadoru z Kolumbią, po granice Boliwijsko-Chilijską na południu. Łączyła je wspólna przeszłość historyczna, kultura i język. W okresie republikańskim (przez blisko dwieście lat), mimo że w obrębie trzech krajów podlegały niemal analogicznym formom marginalizowania i dyskryminowania oraz usytuowania ich na samym dole drabiny społecznej, tak, jak w okresie kolonialnym. Co znaczące, do niedawna, to jest do końca XX w., grupy te uznawane były powszechnie przez rządzących za wstydlivy relikty zacofania i wyśmiewane przez polityków.

Grupy odporne wobec odgórných procesów modernizacyjnych, wykluczone w praktyce poza nawias praw obywatelskich, w tym partycypacji politycznej (mimo zafałszowywanych od końca lat sześćdziesiątych XX w. raportów międzynarodowych), po 1992 r. zapoczątkowały, a następnie przekształciły się w głównych aktorów społecznych i politycznych. Stali się oni twórcami głębokich przemian wewnętrznych w relacjach państwo-ludność tubylcza, których kierunku nikt nie mógł wówczas przewidzieć. Zmiany dokonane przez te grupy w ostatnim dwudziestolecu, mają charakter rewolucyjny i odbiły swe piętno na podejściu do tubylców nie tylko na całym kontynencie, ale też w skali globalnej: od Australii przez Afrykę, po Grenlandię. Wymuszając na Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2007 r. wprowadzenie Dekretu regulującego Status Ludów Tubylczych.

Autorka w okresie 1992–2014 realizowała coroczne badania studyjne, dokumentacyjne i terenowe w ramach dziesięciu grantów finansowanych przez KBN, MNiSW, NCN i UE. Spędzając w każdym roku od dwóch do czterech miesięcy w terenie, co w sumie daje okres blisko czterech lat badań. Chociaż należały one do trudnych, a często i niebezpiecznych, były prowadzone w interesujących i przełomowych momentach, co zaowocowało uzyskaniem unikatowych materiałów.

Materiały z badań w postaci kilkuset wywiadów i obserwacji z każdego kraju, wykorzystano dotychczas w publikacji ośmiu książek, osiemdziesięciu artykułów oraz 12 raportów (*Procesy modernizacji i zmian tożsamości Indian Otavalo i Sarguro*, Cesla 1997; *Antropologia de la mujer Andina*, PTSL 1998, ed. II AbyaYala, 2001; *Być kobietą w Ekwadorze*, Cesla 2004, ed. II uaktualniona hiszpańska *Ser mujer en Ecuador*, 2006; *Być kobietą w Peru*, Cesla 2006, *Ser mujer en Peru*, Cesla 2008; *Kobieta w historii Peru*, Cesla 2009; *Antropologia polityki w Ameryce Łacińskiej na początku XXI w.*, PTSL/UŁ, 2010; *Etnopolityka w Boliwii*, PTSL/UŁ, 2012; *Etnopolityka w Meksyku*, PTSL/ZSL, 2015)¹.

¹ Patrz szerzej: Xavier Albo, *Movimientos y poder indígena en Bolivia, Ecuador y Peru*, CIPCA, La Paz 2007, s. 128; M. Śniadecka-Kotarska, *Kontekst społeczno-polityczny wizyty Jana*

2. Uwarunkowania strukturalne w poszczególnych krajach andyjskich a sytuacja geopolityczna

Przypomnieć należy, że społeczeństwa w każdym z badanych krajów charakteryzuje silne spolaryzowanie i dualizm rozwoju sięgający znacznie głębiej niż czasy dekolonizacji. Obecność słabej klasy średniej i niewielkiej mobilności społecznej, a zarazem niekwestionowana nienaruszalna pozycja starych elit, dzierżących w swych rękach wpływy we wszystkich aspektach życia ekonomicznego, społecznego, kulturowego i politycznego, zmuszają do innego spojrzenia na wagę współczesnych przetasowań politycznych. Elity te przez dziesięciolecia zmieniały umiejętnie formy oddziaływania, dostosowując się do wymogów geopolitycznych. I tak dawni właściciele plantacji, kopalni dziś (obok dysponowania nadal dominującymi arealami ziemskimi kraju), zasiadają równolegle w radach nadzorczych konsorcjów krajowych i międzynarodowych (od spółek importujących oprogramowania komputerowe, po sprzęt do górnictwa i wydobywania gazu, od udziałów w spółkach lotniczych po komunikacyjne). Właściciele banków nie przekazują już ich bezpośrednio swym potomkom, a wprowadzają ich do międzynarodowych sieci i instytucji finansowych, np. w Katarze czy Arabii Saudyjskiej. Analogicznie wygląda umacnianie wpływów w wymiarach sprawiedliwości czy resortach dotyczących wojska i zbrojeń. Tak więc elitarność struktur władzy nie może być badana i porównywana do europejskich czy północnoamerykańskich. Współczesny rozwój przebogaty, imponujących rozmachem, głównych dzielnic stolic, nie różniących się niczym od europejskich czy północnoamerykańskich obok sąsiadujących z nimi slumsów, sugeruje tak, jak na całym świecie fakt zróżnicowanego rozwoju. Nie oddaje jednak charakteru obecnego do dziś wyspowego rozwoju i znacznie poważniejszych różnic istniejących między centrum a zacofanymi prowincjami.

Przepaści społeczno-kulturowe, ekonomiczno-polityczne, fakt nieutożsamiania się z mononarodowym państwem biało-metyskim do końca XX w., pozorowane funkcjonowanie obywatelskie przez grupy większościowe tubylcze, nazywane wbrew logice mniejszościowymi tylko z racji ubóstwa, zostały zakwestionowane przez ruchy buntu, jakie zaczęły się kształtować po 1992 r.

Kraje andyjskie pozostawały do niedawna pod wyciszoną oficjalnie wobec własnych obywateli, jak i opinii światowej, kontrolą Stanów Zjednoczonych, która doprowadziła do powstania i funkcjonowania tzw. demokracji kontrolowanych. Najpierw odbywała się ona pod pretekstem obaw przed (powtórzeniem scenariusza kubańskiego czy nikaraguańskiego) rozwojem guerrilli, potem walki z narkohandlem, a po 2001 r. bezpieczeństwa narodowego i walki ze światowym terroryzmem. Priorytety te

Pawła II w Ekwadorze, [w:] *Jan Paweł II w Ekwadorze*, pod red. Z. Struzika, T. Szyszkii, UKSW, Warszawa 2009, s. 62–64.

stosowano zmiennie i elastycznie wprowadzając duże zamieszanie w polityce wewnętrznej poszczególnych krajów. Wiązały się jednak z postępującą militaryzacją określonych regionów (nawet do jednej drugiej kraju), rozwojem przemocy i łamaniem praw człowieka wobec ludności cywilnej oraz dyskretną, ale trwającą kontrolą działań sił zbrojnych. W Peru był to obszar andyjski i montanii, w Boliwii najpierw Chapare, potem Yungas i Oriente, w Ekwadorze Manta, Coca i Esmeralda).

Wpływy amerykańskie miały zawsze zwolenników, głównie w kręgach rządzących, a więc szeroko rozumianych elitach (niezależnie czy z ugrupowań liberalnych, centrowych czy konserwatywnych).

Wśród części zwolenników decydowały nie przekonania ideologiczne, a prozaiczne przesłanki — zazdrości o poziom życia, zmieszanej z pragnieniami konsumpcjonizmu. Pragnienie utrzymania dominacji we wszelkich dziedzinach życia obejmuje te same grupy, które są równolegle proamerykańskie. Ich sztandarowymi hasłami były do niedawna niechęć, obwinianie o wszystkie niepowodzenia wewnętrzne (do otwartej wrogości włącznie) przedstawicieli dominujących grup z niższych klas społecznych, w tym ludności tubylczej.

Prawdą nieznaną powszechnie (nawet latynoamerykanistom) pozostaje fakt dotarcia do tych marginalizowanych grup na terenach andyjskich, prób działań najpierw ZSRR i Kuby, a obecnie Rosji i Kuby. Gdy zimna wojna wygasła w Europie, jeszcze po upadku muru berlińskiego w regionach prowincji andyjskich nadal utrzymywały się silne penetracje prosowieckie. Rosja, tak, jak wcześniej ZSRR, prowadziła akcje dofinansowań bezpośrednich lub pośrednich w innych formach dla guerrilli oraz nowo powstających ruchów lewicy. Wcześniejsze dostawy broni produkcji radzieckiej zastąpiło rosnącą obecnością rosyjskich i kubańskich tzw. specjalistów, organizujących szkolenia o różnym charakterze dla MITKA (hiszp. Movimiento Indio Tupac Katari), MRTK (Movimiento Revolucionario Tupac Katari) w Boliwii oraz MRTA w Peru (hiszp. Movimiento Revolucionario Tupac Amaru). Ich rola pozostaje nadal zagadnieniem niebadanym i wręcz „wycinanym” z kontekstu społeczno-politycznego przez tamtejszych historyków, antropologów oraz politologów, mimo że w pamięci społecznej funkcjonuje i jest nadal (w I i II dekadzie XXI w.) często sygnalizowana w badaniach prowadzonych technikami antropologicznymi. Pamiętać należy, że te właśnie kraje (Boliwia, Peru oraz Ekwador) były przez blisko cztery dekady objęte specyficzną polityką edukacyjną prowadzoną przez ZSRR i Rosję w wybranych krajach Ameryki Łacińskiej. Do 1989 r. uczestniczyły w niej wszystkie kraje bloku wschodniego, w tym także Polska. Polegała ona na tym, że młodzież rekomendowana przez tamtejsze nielegalne organizacje lewicowe otrzymywała wieloletnie stypendia naukowe, z których część nabierała też prawdopodobnie charakteru politycznego. Informacje te powtarzają się w wypowiedziach kilkudziesięciu Latynosów wykształconych na Kubie w ZSRR, Polsce i NRD, a którzy obecnie zmienili preferencje ideologiczne. Tylko jednak w tych dwóch krajach, to jest ZSRR (a obecnie Rosji) oraz na

Kubie młodzież przybywająca na studiach w ramach ofert stypendialnych była i jest poddawana przez cały pierwszy rok, obok nauki (języka w przypadku Rosji) wieloetapowym szkoleniom ideologicznym, których efekty były i są różne. Na stypendia kwalifikowano dawniej głównie dzieci i krewnych członków partii komunistycznych, guerrilli lewicowych lub mieszkańców terenów najuboższych z głębokiej prowincji. Skonfliktowanych i wrogich wobec władz państwowych, co miało sprzyjać w przyszłości tworzeniu silnej bazy społecznej. Co nie powiodło się, ale jest wciąż powodem różnych komplikacji wewnętrznych (m.in. etnografowie radzieccy oraz kubańscy agitowali bezpośrednio w terenie i uczyli młodzież andyjską (jeszcze w latach dziewięćdziesiątych XX w. i w pierwszej dekadzie XXI w.)² niegodzenia się na stosowanie terminów funkcjonujących w świecie, jak: mniejszości i większości narodowe, diaspory, etniczność, grupy etniczne, tożsamości tubylcze jako uwłaczające ich godności i sprzeczne z interesami jedynej, prawdziwej, internacjonalistycznej tożsamości komunistycznej). Podejście i zakres rozumienia kategorii etniczności, jakie uległy zmianie w skali świata upowszechnione w krajach latynoamerykańskich w dekadach lat osiemdziesiątych–dziewięćdziesiątych XX w. przez rosyjskich etnografów, m.in. Juria Zubritskiego i za sprawą propagandowych audycji Radio Moscu nadawanych w języku kiczua i aymara, przetrwały i funkcjonują nadal, ciężąc na relacjach i dyskursach interetnicznych, stanowiąc zarazem poważny problem szczególnie w okresach konfliktów wewnętrznych. Zaszczepiony przez badaczy radzieckich model łączy tradycyjne podejście ewolucjonistyczne Engelsa z klasowym marksistowskim, przy stopniowym docelowym niwelowaniu tubylczości. Zwolennicy tych teorii odrzucają możliwości odwołań do wszechobecnej, różnorodności, pluralizmu etno-kulturowego i politycznego (tak charakterystycznych dla tych regionów), zaprzeczają obecności form synkretyzmu w koncepcjach rozumienia świata, czasu, przestrzeni, lokalnych kosmowizji (doskonale radzących sobie ze współczesnymi wyzwaniami świata globalnego) jako deprecjonujących i ośmieszających Indian, wskazując na nieistniejące modele internacjonalizmu sowieckiego, w jaki wciąż wierzą kolejne pokolenia młodzieży lewicowej.

3. Okres badań 1992–2014

W Ekwadorze badania prowadzone były w okresie 1992–2002, gdy formowała się pierwsza indiańska klasa średnia, która dzięki przejęciu kontroli nad własnym etnorozwojem doprowadziła do polityzacji etniczności i po-

² Patrz szerzej: Xavier Albo, *Movimientos y poder indigena en Bolivia, Ecuador y Peru*, CIPCA, La Paz 2007, s. 128; M. Śniadecka-Kotarska, *Kontekst społeczno-polityczny wizyty Jana Pawła II w Ekwadorze*, [w:] Jan Paweł II w Ekwadorze, pod red. Z. Struzika, T. Szyszkii, UKSW, Warszawa 2009, s. 62–64.

wstania pierwszej partii tubylczej Pachacutic. Wprowadziła ona swych przedstawicieli do struktur władzy na poziomie od lokalnej do centralnej w ciągu zaledwie kilku lat, od 1995 do 2001 r.

W Peru badania prowadzone były w latach 2004–2014 w trakcie i po zakończeniu dwudziestoletniego (1980–2000) wewnętrznego konfliktu zbrojnego, toczonego między państwem a guerrilla lewicową i ultramarioistyczną SL oraz lewicową, prokubańską i moskiewską MRTA w Andach, a następnie w Limie. Przełomowy stał się rok 2003, w którym ogłoszono Raport Prawdy i Pojednanie CVR rozliczające władze państwowe, siły guerrilli SL i MRTA oraz innych aktorów społecznych, w tym Kościół katolicki z okresu wojny domowej.

W Boliwii badania w latach 2002–2011 prowadzono w momencie najwyższej eskalacji strajków, obywatelskich ruchów buntu, protestu oraz nieposłuszeństwa wobec demokratycznie wybieranych władz. Doprowadziły one do upadku czterech rządów, a następnie do prezydenckiego zwycięstwa w 2005 r. Evo Moralesa.

4. Zmiany

W wyniku wydarzeń ostatnich dwóch dekad polityka przestała być przestrzenią zagwarantowaną tylko dla starych partii i reprezentujących je elit. Na scenie pojawiły się szerokie, zróżnicowane oddolnie, uformowane ruchy społeczne, wąsko definiowane grupy nacisku oraz organizacje pozarządowe i naukowcy. Działania tych aktorów doprowadziły do polityzacji działań wielu organizacji i ruchów tubylczych, których konsekwencją stały się początkowo przewartościowania w zakresie rozumienia tożsamości, narodu, naturalnego stosowania perspektyw wielokulturowych (a nie manipulowania nimi, jak miało to miejsce wcześniej przez tzw. władze liberalne), obywatelstwa i odpowiedzialności za kraj oraz jego bogactwa naturalne. Głównym sukcesem stało się pojawienie nowych elit, które zachwiały pozycją „nietykalnych”, starych elit wymieniających się władzą. Doprowadzenie do rewolucyjnych zmian w zakresie etnopolityki reguł relacji wewnętrznych narzuciły rewindykację priorytetów rządzących.

5. Wyłonienie nowych elit i ich badania

W krajach andyjskich mamy aktualnie do czynienia z ewenementem. Tradycyjnie rządziły tam elity białometyskie. Wywodząc się z mniejszości, nie wykazywały specjalnej troski o utrzymanie popularności w grupach

większościowych społeczeństwa. Władzę zapewniało im izolowanie ludności tubylczej od struktur władzy wyższego szczebla. Oczywiście włączano w niewielkim zakresie ich przedstawicieli, ale zawsze było to opłacane metyzacją kultury, odrzuceniem własnych tożsamości i wtopieniem się w zhomogenizowany naród.

Od 1992 r. obserwujemy powolny, ale konsekwentny proces wyłaniania się elit tubylczych i ich stopniowo rosnących pozycji. Te tubylcze elity zaczęły się wyłaniać spośród liderów-przywódców strajków, etniczujących się ruchów buntu, protestów paraliżujących bez końca życie każdego z krajów, stanowiących niezrozumiały horror dla elit rządzących, a stopniowo coraz lepiej rozumianych i ocenianych przez obserwatorów zagranicznych oraz organizacje międzynarodowe, do jakich ze swymi racjami zaczęli się oni odwoływać.

Okres wyłaniania elit podzielić można na trzy etapy. Pierwszy etap (1992–1997) to okres walki o prawo wejścia na scenę polityczną. Drugi etap (1998–2005) to walka o uznanie prawa do piastowania równorzędnych pozycji w strukturach władzy. Trzeci etap po 2005 r. to okres dekolonizacji wszystkich aspektów życia i budowy etnonacjonalizmu.

Procesy te badane są z różnych perspektyw i metodologii. Głównie politologicznych, a więc odgórnych, uogólniających oraz antropologicznych oddolnych, wychodzących z konkretnych casusów. Antropologia polityki łączy te dwa podejścia w studiach interdyscyplinarnych, interpretując nowe ruchy etniczne i ich przywódców w kontekście etnohistorycznym i politycznym. Konfrontuje je ze zorganizowanymi działaniami ludności autochtonicznej i sił rządzących dotychczas państwami obszaru andyjskiego (Van der Harr, 1998). Konfrontacja ta ukazuje inne oblicza emancypacji i wchodzenia zmarginalizowanej ludności tubylczej, próbującej od końca lat dziewięćdziesiątych XX w. zmienić status podporządkowania i uzyskać pozycje aktywnego aktora politycznego na scenie narodowej, wprowadzając stopniowo narzędzia demokratyczne. W wyniku tego doszło do etnicznego zderzenia, konfrontacji dwóch różnych wizji nacjonalistycznych ideologii i strategii. Główny strumień reprezentowany przez metyską administrację państwową opierał się na strategiach asymilacyjnych — gdy obecnie pojawił się ruch przeciwny autochtoniczny/tubylczego etnonacjonalizmu.

6. Pojęcie etnonacjonalizmu a realia andyjskie

Koncepcja etnonacjonalizmu została włączona od przełomu XIX i XX w. do ogólnego słownictwa używanego w badaniach antropologicznych, badaniach historycznych i politologicznych. „Etnonacjonalizm” stał się ostatnio modnym pojęciem, często wykorzystywanym przez badaczy, mimo że jest w rzeczywistości bardzo niejednoznaczny.

Etymologicznie etnonacjonalizm powinien być specjalnym rodzajem zwykłego nacjonalizmu, charakteryzujący się zdecydowanym profilem etnicznym. W rzeczywistości etnonacjonalizm, często jest wymiennie stosowany jako odpowiednik „nacjonalizmu etnicznego”, czyli takiego, który opiera się na wspólnej kulturze, tradycji, dziedzictwie i pochodzeniu jednej grupy. Dlatego takie ideologie etniczne są postrzegane jako ekskluzywne. Grupy etniczne o takiej tożsamości i rozumieniu nacjonalizmu chcą być traktowane jako podmioty autonomiczne, posiadające prawo do samostanowienia (NASH 2001). Ponadto etnonacjonalizmowi nadaje się różne znaczenia, zależnie od kontekstu historycznego, geograficznego i politycznego. W tradycji zachodniej (głównie europejskiej) etnonacjonalizm jest używany głównie w przeciwieństwie do koncepcji „nacjonalizmu obywatelskiego” i obywatelstwa narodowego. W badaniach postkolonialnych społeczeństw zamorskich „etnonacjonalizm” utożsamiano z odrodzeniem przynależności etnicznej, obserwowany wśród mniejszości etnicznych, zdominowanych przez postkolonialne społeczeństwo głównego nurtu narodowego. Ten etnonacjonalizm wiąże się z ruchami etnicznymi walczącymi o autonomię z dominacją większościową, który w przypadku Ameryki Łacińskiej zaczęto nazywać „etnonacjonalizmem autochtonicznym” w odniesieniu do ruchu Mapucze i Chile.

7. Jakie typy elit politycznych występują obecnie w regionie andyjskim?

Elity polityczne tworzą teoretycznie osoby, wyróżniające się szczególnymi umiejętnościami, charyzmą, wiedzą, zdolnościami, talentem. Powinny to być osoby wyjątkowe, nieprzeciętne, które osiągnęły sukces mający na celu dobro wspólne. Istnieją różne metody badania i wyodrębniania. Jedną z nich jest metoda pozycyjna, refutacyjna i decyzyjna.

Metoda pozycyjna dotyczy osób, które zajmują ważne, strategiczne pozycje w państwie, mogą wiele zdziałać. Do tego typu elit zaliczamy prezydentów czy premierów (Evo Morales, Nina Pacardi). Metoda refutacyjna to taka, gdzie elity tworzą osoby, które mają wpływ na decyzje podejmowane w państwie przez swych przedstawicieli wywodzących się z elit naukowych i kulturowych (mamy po kilkanaście takich osób w każdym z badanych krajów). Ostatnia metoda — decyzyjna, polega na wyodrębnieniu się elity z osób, które rzeczywiście podejmują decyzje w państwie.

Elity polityczne możemy podzielić nie tylko ze względu na sposób ich wyodrębniania się. Wyróżniamy trzy typy elit: konkurującą, zunifikowaną i zintegrowaną ideologicznie. Jeśli w państwie występuje pierwszy typ

elit, czyli **konkurujące**, powoduje to niestabilność systemu politycznego, ponieważ elity nie potrafią się porozumieć — mamy do czynienia z taką sytuacją jako dominującą wciąż w Peru. **Elity zunifikowane** potrafią się między sobą porozumieć, a sprawy polityczne załatwiają na drodze kompromisów i negocjacji. Obecnie taka sytuacja najlepiej jest reprezentowana przez Boliwię. **Elity zintegrowane** politycznie występują wówczas, gdy mają takie samo podejście do podstawowych wartości (w Ekwadorze).

W ostatniej dekadzie sytuacja wewnętrzna zmieniła się zasadniczo w wielu dziedzinach, co wynika z rosnącej świadomości podejmowanych działań³. Dziś wśród przywódców politycznych tubylczych można odnotować różnicowanie motywacji podejmowanych działań, zakresu form i strategii przyjmowanych oraz związanych z tym efektów i konsekwencji. Znaczący jest wzrost liczby dobrze wykształconych Indian, chociaż zależy on od kraju. W Ekwadorze stał się już normą, w Boliwii dotyczy około połowy liderów, w Peru jest wciąż rzadkością. Przedstawiciele nowych elit politycznych, jak i kulturowych tubylczych, współdziałają działając jako „brokerzy polityczni” lub pośrednicy między społeczeństwem głównego nurtu a sektorem indiańskim. Ich wpływ na krajowy ruch polityczny jest silny na wielu poziomach — od lokalnych społeczności do najwyższych państwowych stanowisk urzędniczych. Od początku XXI w. rosnąca rola elit tubylczych w życiu każdego z krajów narzuciła konieczność rozszerzenia terenu badań. Nie ogranicza się już tylko do społeczności lokalnych. Elity, które znalazły się na najwyższych szczeblach i poziomach władzy — w sposób naturalny przesunęły kontekst badań w środowiska wielkomiejskie, interetniczne pracowników państwowych funkcjonujących w Kongresie, Pałacu Prezydenckim, Pałacu Sprawiedliwości czy Krajowych Oddziałów ONZ, Banku Interamerykańskiego itd.

8. Dotychczasowe publikacje i badania

Patrząc na listę, w ostatnim dziesięcioleciu ukazało się wiele publikacji, dotyczących nowych liderów politycznych. Wśród publikacji można zidentyfikować dwie podstawowe kategorie. Pierwsza z nich koncentruje się na analizach roli przywódców i intelektualistów autochtonicznych w tworzeniu rodzimej myśli politycznej. Drugą grupę publikacji, w rzeczywistości bardzo cennych z powodu charakteru dokumentalnego, tworzą biografie konkretnych liderów autochtonicznych. Ich ideologiczny wkład w koncepcję nowego etnonacjonalizmu jest jednak pomijany.

³ Pierre Bourdieu, *Rozum praktyczny. O teorii działania*, tł. Joanna Stryczyk, WUJ, Kraków 2009.

9. Kontekst wyłonienia elit

Jak wcześniej wspomniałam, wyłonienie nowych elit tubylczych było konsekwencją odrodzenia etnicznego i formacją nowych ruchów społecznych. Trzy globalne wydarzenia miały bardzo duży wpływ na rozwój autochtonicznej obecności na scenie lokalnej, krajowej i międzynarodowej. Pierwszym było upamiętnienie pięćsetnej rocznicy Spotkania Dwóch Światów w 1992 r., które wywołało wśród autochtonicznej ludności wielką falę protestów przeciwko kolonialnej interpretacji historii. Drugi czynnik to Powstanie w Chiapas w 1994 r. Trzeci miał przeciwny charakter i opierał się na opracowaniu przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych w 2007 r. Deklaracji Praw Ludów Tubylczych, zatwierdzonej w końcu po dwunastu latach trudnych negocjacji. Karta ta otworzyła nową drogę rozwoju dla wszystkich grup rodzimych całego świata.

Okres przełomu wieku był bardzo korzystny do tworzenia oddolnych ruchów rodzimych, które rozwijały się dzięki procesowi demokratyzacji — rozprzestrzeniania się ruchu na rzecz praw człowieka (Montoya, 2008). Konfrontacja przeciwstawnych idei (rdzennej i paternalistycznej) oraz re-interpretacji przeszłej i obecnej sytuacji międzyetnicznej ułatwiła rozwój aktywizmu etnicznego. Proces ten przekształcił rodzime społeczeństwa w ważnych aktorów społecznych, politycznych i kulturowych (Posern-Zieliński, 2005; Lee Van Cott, 2005).

10. Przyczyny badań nad elitami

Dotychczasowe badania realizowane w krajach andyjskich koncentrowały się głównie na kwestiach wewnętrznych, interpretując konflikty między ruchami na rzecz autonomii a państwem. Walce określonych grup lokalnych o prawa do własnego terytorium, sprawiedliwego traktowania, autoreprezentacji w polityce i dostępu do edukacji międzykulturowej (Colloredo-Mansfield, 2008).

Publikacje poza Ameryką Łacińską szkicują pytanie o tubylczość z nieco odmiennych perspektyw, poświęcając wiele uwagi kontekstowi ogólnemu, debacie teoretycznej, profilowi porównawczemu oraz aspektom prawnym, dotyczącym ruchów przeciwko inwazji globalnych korporacji, konfliktów wynikających z różnych wizji etnorozwoju, zanieczyszczeniu środowiska i dostępu do źródeł naturalnych — jak woda. W tych wszystkich publikacjach pytania związane z nowymi elitami, przywództwem etnicznym znajdują się tylko w tle, nie poświęca się im specjalnej uwagi.

11. Nowy etnonacjonalizm

Obecny etnonacjonalizm tubylczy wyraża się przez cztery podstawowe czynniki: rdzenne potrzeby, pomysły na własny rozwój i/lub dobrobyt, organizacje rodzime działające w ich interesach i tworzenie własnych elit, które są ich prawdziwymi przedstawicielami w negocjacjach z władzami głównego nurtu narodowego, kontrolując i organizując swoich oraz budując dyskurs na swój temat, łączą elementy dziedzictwa i tradycji z nowymi pomysłami na temat interpretacji własnej etniczności, narodowości splecionej z zachodnimi pojęciami demokracji, niezależności, praw człowieka i międzykulturowości są autentycznymi twórcami zmian (Montoya, 1998, Stavenhagen, 2008, Anaya, 1998, 2005, Singh, 2002). Odrzucani długo przez stare elity nauczyli się działać często najpierw na poziomie międzynarodowym. Wykorzystując bardzo sprawnie globalizację, sieć międzynarodowych organizacji i technologie komunikacyjne, szukają pomocy w ruchach globalnych, solidarnościowych wspierających prawa autochtoniczne oraz prawa człowieka, poprzez które tworzą oryginalną transnarodową platformę ruchów ludności rdzennej. Nowe elity polityczne funkcjonują bardzo skutecznie jako pośrednicy między światem rodzimym a Metysami, dzięki znajomości spraw głównego nurtu narodowego, trendów światowych oraz podstawowych wartości rodzimych. W rzeczywistości jednocześnie zmieniają oni negatywne postrzeganie władzy (wśród grup do niedawna nieutożsamiających się z jakimikolwiek władzami państwowymi), podkreślają potrzebę nowoczesnego przywództwa etnicznego nie tylko na poziomie lokalnym, ale również na gruncie regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Budują zręby własnego etnonacjonalizmu. Niektórzy z nich zyskali już wysokie pozycje, omijając niechętnych im krajowych polityków ze starych elit, bo korzystają z osiągnięć globalnych. Starają się o nabycie profesjonalnych umiejętności negocjacji, perswazji, znajomości prawa międzynarodowego i krajowego oraz sposobów pozyskiwania pomocy finansowej. Te nowe elity funkcjonują jako zachęta do uprawomocniania pozycji ludności tubylczej, zmieniając równowagę dotychczasową, bazującą na starych elitach oraz diametralnie odwracają reguły relacji międzyetnicznych — asymetrię zastępując działaniami na rzecz współpracy (Posern-Zieliński, 2002; Śniadecka-Kotarska, 2005).

Reasumując

Region andyjski, mimo podziału między trzy kraje, opierał się na analogicznych koncepcjach enopolitycznych, bazujących na rządach mononarodowych i jednoznacznej asymilacji społeczności tradycyjnej tubylczej, oznaczającej odgórnie sterowaną deetniczację każdego z krajów.

Renesans ruchów etnicznych po 1992 r. zaowocował zgoła odmiennymi rozwiązaniami. Po ruchach buntów doszło do powstania ruchów społecznych, których priorytetem stała się reetnizacja. Polityzacja tych ruchów, a także nieustające „wrzenie” wewnętrzne oddolne doprowadziło w ciągu jednej dekady 1995–2005 do upadku ośmiu rządów (czterech w Boliwii, trzech w Ekwadorze, dwóch w Peru) i pojawienia się na scenie politycznej jako pierwszoplanowych aktorów politycznych, dotychczas nieobecnych liderów społeczności tubylczych.

Nowe elity zachwiały zasadami obowiązującymi przez dwieście lat rządów republikańskich, sprawowanych przez elity stare białe-metyskie. Nowe elity nie stały się „efemerydą”, jak prognozowało wielu politologów. Funkcjonują i są obecne w życiu politycznym każdego z krajów, na wszystkich poziomach do najwyższych włącznie. Biorą na siebie odpowiedzialność nie tylko za losy współobywateli pochodzenia tubylczego, ale czują się odpowiedzialni za kraj i jego bogactwa naturalne. Jak twierdzą, głębiej budują własny etnonacjonalizm o nowym i szerszym charakterze, kwestionujący asymetryczne podporządkowanie interesom korporacji międzynarodowych.

Bibliografia

1. Albo Xavier, *Movimientos y poder indigena en Bolivia, Ecuador y Peru*, CIPCA, La Paz 2007.
2. Almeida I., Rodes A. (eds.), *En defensa del pluralismo y la igualdad. Los derechos de los pueblos indios y el estado*, Quito 1998.
3. Assies W., Van der Haar G., Hoekema A. (eds.), *El reto de la diversidad. Pueblos indígenas y reforma del estado en América Latina*, Zamorra 1999.
4. Assies W., Gudermann H. (eds.), *Movimientos indígenas y gobiernos locales en América Latina*, San Pedro de Atacama 2007.
5. Anaya J., *Pueblos indígenas y derechos constitucionales en América Latina*, Mexico 1998.
6. Anaya J., *Los Pueblos indígenas en el derecho internacional*, Madrid 2005.
7. Anderson B., *Imagined Communities*, London 1983.
8. Aylwin J. and others, *Entre el desarrollo y el buen vivir*, Madrid 2013.
9. Barie C.G., *Pueblos indígenas y derechos constitucionales en América Latina. Un panorama*, México 1998.
10. Bartolome M.A., Barabas A.M., (eds.), *Autonomías étnicas y estados nacionales*, México 1998.
11. Bejarano E., *Movilizando etnicidad. Políticas de identidad en contienda en las Américas*, Madrid 2013.
12. Bello A., *Etnicidad y ciudadanía en América Latina. La acción colectiva de los pueblos indígenas*, Santiago de Chile 2004.
13. Bengoa J., *La emergencia indígena en América Latina*, México DF–Santiago de Chile 2000.

14. Bengoa J., *Historia de un conflicto. Los mapuches y el estado nacional durante el siglo XX*, Santiago de Chile 2007.
15. Bourdieu P., *Rozum praktyczny. O teorii działania*, tł. Joanna Stryczyk, WUJ, Kraków 2009.
16. Brysk A., *From Tribal Village to Global Village. Indian Rights and International Relations in Latin America*, Stanford 2000.
17. Burman A., *Descolonizacion aymara*, La Paz 2011.
18. Choque R. and others, *Bolivia en el inicio de Pachacuti*, La Paz 2013.
19. Colloredo-Mansfeld R., *Fighting like a Community. Andean Civil Society in an Era of Indian Uprisings*, Chicago 2008.
20. Davalos P. (ed.), *Pueblos indígenas, estado y democracia*, Buenos Aires 2005.
21. Diaz-Polanco H., *Autonomia regional. La autodeterminacion de los pueblos indios*, Mexico 1999.
22. Escarzaga F., Gutierrez R. (eds.), *Movimiento indigena en América Latina: resistencia y proyecto alternativo*, México 2005.
23. Fabricant N., *Mobilizing Bolivias Displaced: Indigenous Politics and the Struggle over Land*, Chapel Hill 2012.
24. Faudree P., *Singing for the Dead. The Politics of Indigenous Revival in Mexico*, Durham 2013.
25. García M.E., *Making Indigenous Citizens. Identity, Development and Multicultural Activism in Peru*, Stanford University Press, 2005.
26. Grey Postero N., Zamosc L. (eds.), *La lucha por los derechos indigenas en America Latina*, Quito 2005.
27. Jackson J., Warren K., *Indigenous Movements in Latin America 1994–2004*, „Annual Review of Anthropology”, 2005, vol. 34.
28. Langer E.D., Muñoz E. (eds.), *Contemporary Indigenous Movements in Latin America*, Wilmington 2003.
29. Lee van Cott D., *Friendly Liquidation of the Past*, Pittsburg 2000.
30. Lee van Cott D.L., *From Movements to Parties in Latin America. The Evolution of Ethnic Politics*, Cambridge University Press 2005.
31. Lucas K., *La rebelion de los indios*, Quito 2000.
32. Maybury-Lewis D., *Indigenous Peoples, Ethnic Groups, and the State*, Boston 1997.
33. Maybury-Lewis D., *The Politics of Ethnicity. Indigenous Peoples in Latin American States*, Boston 2002.
34. Mendoza Z., *Creating our own: Folklore, Performance, and Identity in Cuzco, Peru*, Duke University Press 2008.
35. Montoya R., *Multiculturalidad y politica. Derechos indigenes*, Lima 1998.
36. Montoya M.M. (ed.), *Pueblos indígenas y democracia intercultural. Un debate desde los paises andinos*, Cuzco 2008.
37. Mora M., *Decolonizing Politics: Zapatista Indigenous Autonomy in an Era of Neoliberal Governance*, Mexico 2008.
38. Nash J., *Mayan Visions. The Quest for Autonomy in an Age of Globalization*, New York–London 2001.
39. Paleczny T., *Nowe ruchy społeczne*, Kraków 2010.

40. Pitarch P., *Modernidades indígenas*, Madrid 2012.
41. Posern-Zieliński A., *Líderes indígenas en los países andinos*, „Estudios Latinoamericanos”, vol. 22 2002.
42. Posern-Zieliński A., *Między indygenizmem a indianizmem. Andyjscy Indianie na drodze do etnorozwoju*, Poznań 2005.
43. Posern-Zieliński A., *The State and the Indigenous Peoples in Latin America*, [w:] Stemplowski R. *On the State of Latin American States*, Cracow 2009.
44. Posern-Zieliński A., *Europeans and the Indigenous Peoples of Latin America*, [w:] Stemplowski R., *Europe and Latin America — Looking at Each Other?*, Warsaw 2010.
45. Ramos G., *Indigenous intellectuals: Knowledge, Power, and Colonial Culture in Mexico and the Andes*, Duke University Press 2012.
46. Rivera C., *Oprimidos pero no vencidos. Luchas del campesinato aymara y quechua*, La Paz 1984.
47. Roitman K., *Race, Ethnicity, and Power in Ecuador: The Manipulation of Mestizaje*, London 2009.
48. Rosenberger M., Pajuelo Teres R. (eds.), *Políticas indígenas estatales en los Andes y Mesoamérica. Avances, problemas, desafíos: un intercambio de experiencias*, Lima 2007.
49. Singh P., *Governance of Indigenous People in Latin America*, Delhi 2002.
50. Stavenhagen R., *Los pueblos indígenas y sus derechos*, Mexico 2008.
51. Śniadecka-Kotarska M., *Antropologia de la mujer andina*, Quito 2005.
52. Śniadecka-Kotarska M., *Ser mujer en Ecuador*, Varsovia 2005.
53. Śniadecka-Kotarska M., *Ser mujer en Peru*, Varsovia 2007.
54. Śniadecka-Kotarska M., *Partie etniczne w Ameryce Łacińskiej. Casus Ekwadoru i Boliwii*, „Ameryka Łacińska”, Warszawa 2009.
55. Śniadecka-Kotarska M., *Acerca de la insólita carrera de la bandera Wiphalla*, „Estudios Latinoamericanos”, vol. 30, Varsovia 2010.
56. Śniadecka-Kotarska M., *Etnopolityka w Boliwii*, PTSL/UW/UL, Warszawa 2012.
57. Śniadecka-Kotarska M., *El Contexto social y político en Bolivia antes de la peregrinación apostólica de Juan Pablo II*, [w:] Szyszka T. (ed.), *Juan Pablo II en Bolivia*, Varsovia 2013.
58. Śniadecka-Kotarska M., *Kontekst społeczno-polityczny wizyty Jana Pawła II w Ekwadorze*, [w:] *Jan Paweł II w Ekwadorze*, pod red. Z. Struzika, T. Szyski, UKSW, Warszawa 2009, s. 49–79.
59. Śniadecka-Kotarska M., *¿Se puede hablar de un feminismo indígena?*, [w:] *La Interseccionalidad en Debate*, Zapata Galindo M., García Peter P., Chan de Ávila J. (eds.), Berlin 2013.
60. Śniadecka-Kotarska M., *Las controversias internacionales alrededor de la narración autobiográfica de la ganadora del Premio Nobel Rigoberta Menchú*, [w:] *Estudios Latinoamericanos*, vol. 33, Warszawa 2014.
61. Teijeiro J., *La rebelion permanente. Crisis de identidad y persistencia etno-cultural aymara en Bolivia*, La Paz 2007.
62. Ticona E., *Votos y wiphallas*, La Paz 1995.

63. Tuaza L., *Runakunaka ashka shaikusha... la crisis de movimiento indigena ecuatoriano*, Quito 2011.
64. Urban G. and others, *Nation-States and Indians in Latin America*, Austin 1991.
65. Valer Bellota P., *Movimiento social e indigenismo politico aymara*, Madrid 2011.
66. Velasco Cruz S., *El movimiento indígena y la autonomía en México*, México DF 2003.
67. Warren K.B., *Indigenous Movements and their Critics. Pan-Maya Activism in Guatemala*, Princeton 1998.
68. Yashar D., *Contesting Citizenship: Indigenous Movements and Democracy in Latin America*, New York 1998.
69. Zapata C., *Intelectuales indigenas en Ecuador, Bolivia y Chile*, Quito 2014.

Streszczenie

Artykuł dotyczy dwudziestoletnich badań autorki nad społecznościami tubylczymi w regionach wysokogórskich andyjskich, stanowiących rdzeń kulturowy, społeczny i polityczny Ekwadoru, Peru i Boliwii. Te trzy kraje łączy okres ujednolicenia kulturowego i politycznego czasów prekolumbijskich oraz kolonialnych. Poczucie wspólnoty tradycji o tak odległych korzeniach jest zauważalne do dziś w realiach codziennego życia i nadal silnie oddziałuje na współczesne mechanizmy polityczne, mimo że dotyczy trzech państw.

Autorka przybliży czytelnikowi specyfikę badań antropologa polityki i wagi podejmowania interdyscyplinarnych porównawczych analiz nad współczesnymi procesami politycznymi w krajach wieloetnicznych, gdzie mechanizmy odgórnej i oddolnej de- i reetniczacji badanych z perspektyw emic i etic ścierają się nadal. Zmiany zapoczątkowane przez procesy polityczne oddolne (w skali mikro) ostatnich dwóch dekad (po 1992 r.) doprowadziły w badanych krajach do głębokich przeobrażeń, przewartościowań politycznych w skali makro, zmieniając stary układ sił bazujących na relacjach ze Stanami Zjednoczonymi.

Abstract

The article is devoted to the author's 20 years of research on the indigenous societies of Andean mountain regions who are the cultural, social and political core of Ecuador, Peru and Bolivia. These three countries are linked by the period of cultural and political unification of pre-Columbian and colonial period. The sense of commonality of the tradition of such distant roots is still noticeable in the everyday reality and still has a strong impact on contemporary political mechanisms, although it concerns 3 countries.

The author introduces the reader to the specificity of the research of anthropologist of politics and the importance of making interdisciplinary comparative analyzes of contemporary political processes in multi-ethnic countries where mechanisms of top down and bottom up de and re-ethnization examined from the emic and ethic perspectives still clash. Changes initiated by bottom up political process (at micro level) of the last two decades (since 1992) led in the above mentioned analyzed countries to deep transformations, political reevaluations at macro level by changing the old distribution of powers based on the relationship with the United States.

Słowa kluczowe

Latynoamerykanistyka, antropologia polityki, kultury kręgu andyjskiego, etniczność, de- (re)etniczacja, etnonacjonalizm, elity tubylcze.

Keywords

Latin American scholar, anthropology of politics, culture of Andean circle, ethnicity, de- (re)ethnization, ethnonationalism, the indigenous elites.

Prof. zw. dr hab. **Magdalena Śniadecka-Kotar-ska**, antropolog kultury i polityki, posiada znaczące osiągnięcia w skali krajowej i międzynarodowej w zakresie latynoamerykanistyki.

Od ponad dwudziestu dwóch lat, jako jeden z nielicznych badaczy na świecie, prowadzi systematyczne badania terenowe z zakresu zmian w sytuacji i pozycji społeczno-kulturowej oraz politycznej wybranych grup indiańskich, *gender studies* oraz etnopolityki w dwóch górskich regionach wieloetnicznych: andyjskim (Ekwador, Peru, Boliwia) oraz mezoamerykańskim (południowy Meksyk i Gwatemala).

Zrealizowała ponad 60 wyjazdów badawczych do Ameryki Łacińskiej (obejmujące w sumie 4,5 lata pobytu) w ramach 9 grantów finansowanych przez KBN, MNiSW, NCN. W latach

2011–2014 r. była koordynatorem polskim w prestiżowym projekcie UE ALFA III, MISEAL (*Medidadas para la Inclusión Social y Equidad en Instituciones de Educación Superior en América Latina*) skupiającego 12 placówek południowoamerykańskich i 4 europejskie. Od 2014 r. jest jedynym uczestnikiem z Polski w programie UELAC ESIINE (*Estudios en Inclusión, Interseccionalidad y Equidad*).

Jest członkiem 7 międzynarodowych towarzystw naukowych (m.in. PTSL oraz LASA, CIESAS, CLACSO, SLAS). Zasiada w kilkunastu radach naukowych czasopism latynoamerykanistycznych krajowych i zagranicznych, m.in. „Democracia y ciudadanía”, „Estudios Latinoamericanos”, „Arte de America Latina”, „Cuadernos de Estudios Latinoamericanos”, „America Indígena”.

Wielokrotny profesor visitante na uniwersytetach europejskich (Berlin, Praga, Madryt, Granada, Jaen, Barcelona, Vic) oraz latynoamerykańskich (Quito, Otavalo, Loja, Lima, Cuzco, La Paz, Valparaiso, Buenos Aires, Meksyk, Puebla, Cholula, Chiapas, São Paulo, Rio de Janeiro).

Recenzent Komitetu Badań Naukowych, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Centrum Nauki oraz wydawnictw naukowych: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika oraz Państwowego Instytutu Wydawniczego, Wydawnictwa Naukowego PWN, Zakładu Wydawniczego „Nomos”, Wydawnictwa Akademickiego „Dialog”.

Autorka 6 książek i ok. 80 artykułów z zakresu zróżnicowanych procesów identyfikacji i zmian tożsamości, kulturowych konstrukcji płci, feminizmu indiańskiego; konfliktów etniczno-społeczno-politycznych, narkoterroryzmu i narkoterroru, oblicz migracji wewnętrznych i interkontynentalnych, nowych ruchów społecznych oraz procesów de- i reetniczacji, dekolonizacji ostatnich dekad w Latynoameryce.

Od 2001 r. założycielka i kierownik Zakładu Studiów Latynoamerykańskich na Uniwersytecie Łódzkim, Autorka (wraz z powołanym przez siebie interdyscyplinarnym zespołem, obejmującym 5 adiunktów i 5 doktorantów) pierwszej w Polsce specjalizacji latynoamerykańskiej na kierunku *stosunki międzynarodowe*, a także współautorka kierunku *międzynarodowe studia kulturowe*.

Pełnomocnik dziekana WSMiP ds. doktorantów oraz opiekun Studenckiego Koła Latynoamerykanistów. W okresie 2003–2014 organizator 11 sesji/konferencji studenckich i 5 wypraw badawczych studencko-doktoranckich do Peru, Ekwadoru, Kolumbii, Meksyku i Gwatemali.

W ramach dydaktyki prowadzi zajęcia z zakresu kulturoznawstwa, etnopolityki i stosunków międzynarodowych Latynoameryki. Jako pierwsza w Polsce wprowadziła na WSMiP i CESLA UW (od 1995 r.) unikatowe zajęcia z zakresu *Gender Studies w Ameryce Łacińskiej oraz Narkohandlu i narkoterroryzmu regionu andyjskiego*.

Wypromowała 6 doktorów, 200 prac magisterskich licencjackich.

Odznaczona przez Prezydenta RP Złotym Krzyżem Zasługi i Złotym Medalem za Długoletnią Służbę, międzynarodową nagrodą im. Margharity von Brentano, kilkakrotnie laureatka Nagród Rektora UŁ I stopnia.

Twoje ulubione miejsce do studiowania w Łodzi

Pomysł na przygotowanie tej monografii pojawił się w związku z chęcią podsumowania bogatego dorobku naukowego samodzielnych pracowników nauki Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Publikacja ma na celu ukazanie eksperckiego potencjału tego zespołu, który zajmuje się bardzo szerokim spektrum międzynarodowych problemów politycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturowych.

Interdyscyplinarność jest traktowana jako ważny atut prowadzonych przez nas badań politologicznych oraz kulturowych. Jest ona jednocześnie wyrazem konsekwentnego dążenia do posługiwania się nowoczesnymi metodami naukowymi, łączącymi harmonijnie wiedzę z zakresu nauk społecznych, humanistycznych i ekonomicznych.

Autorzy w swoich opracowaniach podjęli zarówno szczegółowe wątki związane z wyzwaniami strategicznymi występującymi w wybranych regionach świata, jak też bardziej uniwersalne rozważania nad warsztatem badawczym naukowca zajmującego się międzynarodowymi studiami politologicznymi i kulturowymi.

prof. dr hab. Tomasz Domański

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

ISBN 978-83-8088-086-3